

Морозова О. І.

доктор філологічних наук,
професор кафедри англійської філології

Дюміна А. В.

студентка Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

НАУКОВИЙ ДИСКУРС: КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Сьогодні в епоху інформаційної цивілізації великого значення набуває не лише наукове відкриття, а й успішне його донесення до публіки. Розкриття результатів наукових досліджень для широкої аудиторії відбувається через написання наукових текстів у вигляді наукових робіт, монографій, підручників тощо. Однак через свої інтелектуально-комунікативні функції, особливу сферу та обмежене коло вживання мова наукового стилю є дуже специфічною. Фокус даної статті становлять комунікативно-прагматичні особливості англійського наукового лінгвістичного дискурсу, а особлива увага авторів звернена на вибір лексичних одиниць при складанні текстів наукового стилю.

Дослідженню даної проблеми приділяли увагу такі сучасні дослідники-лінгвісти, як Бородіна А. І., Карабан В. І., Сурмін Ю. П., Мороховський А. К., Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М., Берков В. Ф. та ін. Однак, у сучасній лінгвістиці існує розходження думок з даної проблеми, а також накопичення нових фактів і нові підходи та методи аналізу зумовлюють постійну необхідність і можливість подальших досліджень.

До завдань наукової прози перш за все відносяться доведення певних гіпотез, аргументацію, опис, визначення і обґрунтування певних явищ природи та суспільного життя, з метою передачі знань, повідомлення нових результатів дослідження. В результаті наукові тексти складаються в основному із суджень та доведень. Логічна строгість, об'єктивність, послідовність та точність являються властивостями наукового мовлення.

При сприйнятті наукового тексту читач спершу звертає увагу на його лексичне наповнення, тому ми вважаємо доцільним розглянути докладно лексичний аспект та словниковий склад наукового мовлення.

І. В. Арнольд вважає, що найбільш видимою, однак не єдиною характерною рисою наукового стилю є вживання спеціальної термінології. Кожна галузь науки виробляє свою термінологію [1].

Підходи до трактування поняття «термін» дещо різняться. М. М. Глушко

виділяє такі властивості терміну: точна дефініція, чіткі семантичні межі, однозначність в рамках певної системи. [2, с. 33]. А. А. Реформатський розуміє терміни як однозначні слова, що не мають експресивності [8, с. 85]. О. І. Ракітов поділяє терміни на два види: нечисленна група базисних слів, за допомогою яких відзначаються всі інші, похідні терміни [7, с. 77].

В якості термінів можуть виступати не тільки слова, що вживаються виключно в рамках наукового стилю, але і загальнонародні слова у їхніх спеціальних значеннях. Такі, наприклад, лексичні одиниці, як *субстантивација*, *десемантизација*, *плеоназм* тощо, широко вживаються у текстах з філології, однак їх важко зустріти за межами наукових матеріалів. У той же час в цих текстах виступають в якості термінів і такі слова, як *аналог*, *еквівалент*, *стиль*, що мають також загальноновживані значення [9]. Терміни повинні забезпечувати чітку вказівку на об'єкти і явища. Назване терміном поняття повинно повністю відповідати дефініції даного терміну. Якщо в працях з лінгвістики при описі певного явища використано термін *сема*, то це явище має повністю відповідати визначенню даного поняття: «*Сема* – це диференційна семантична ознака, компонент значення, який виявляється при співставленні значень різних слів» [5, с. 437]. Це значення пов'язує даний термін з іншими поняттями, що містяться у визначенні (*значення, семантика*).

Із цього слідує, що термін має бути однозначним і незалежним від контексту. Термін має одну дефініцію, тому в рамках певної галузі науки термін розуміється в одному значенні. Виняток становлять лише так звані омонімічні терміни, тобто ті, які мають однакову графічну форму та вимову, однак в залежності від галузі науки, де вони використовуються, означають різні поняття. Наприклад, термін *лінія* в математиці означає образ неперервного відображення відрізка в просторі, в техніці – одиницю виміру довжини, в транспорті – один із типів вулиць і т.д. Проте, кожний науковий текст відображає інформацію з певної наукової галузі, тому неоднозначне розуміння навіть такого терміну виключається.

Однак природно, що науковий текст не може складатися тільки з термінів. Лексичний склад наукової мови можна умовно розподілити на три групи: терміни, загальнонаукові і загальноновживані слова. Останні дві групи слів несуть основне комунікативне навантаження у спеціальних текстах [3].

Загальнонаукові слова є засобом позначення загальнонаукових понять, що організують і пов'язують ланки лексичного складу науки. Наприклад, найчастотнішими у мовознавстві є такі загальнонаукові слова: гіпотеза, реалізація, тенденція, функція, концепція, система, метод і т.п. [6, с. 301-303].

До загальноновживаної лексики належать слова, що можуть бути вживані у всіх функціональних стилях. Такі слова переважають у будь-якому науковому тексті і складають основу викладу. В залежності від складу аудиторії або читачів процент загальноновживаної лексики може коливатись: логічно, що вона зменшується у фахових роботах, призначених для фахівців, і зростає в творах, звернених до широкої аудиторії.

Окрім описаних вище типів лексичних одиниць для наукового стилю є характерними книжкові слова, які є зазвичай довгими, багатоскладовими запозиченими словами, іноді не повністю асимільованими, тому вони часто мають у нейтральному стилі більш прості і короткі синоніми, напр.: *оптимізм*, *альтруїзм*, *нігіліст*, *аномальний*,

екстраординарний тощо [9].

Отже, серед функціональних стилів науковий стиль виділяється певними особливостями, що роблять стиль наукового мовлення строго регламентованим, чітким, логічним, однозначним. Така необхідність випливає із мети наукового дискурсу – інформувати про досягнення сучасної науки. Яскравій відмінності наукового стилю від інших функціональних стилів слугує особлива лексика. Загальна характеристика лексичного складу наукового тексту включає наступні риси: слова вживаються в прямих або в термінологічних значеннях, повна відсутність експресивності, образності, багатозначності, широке використання термінології та загальнонаукової лексики.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика: Современный английский язык. М., 2002.
2. Глушко М.М. и др. Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования. М., 1974.
3. Гореликова С.Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке // Вестник ОГУ. 2002. №6.
4. Кузин Ф. А. Кандидатская диссертация. Методика написания, правила оформления и порядок защиты. Практическое пособие для аспирантов и соискателей ученой степени. – 2-е изд. – М.: «Ось-89», 2003. – 208 с.
5. Новиков Л. А. Лингвистический энциклопедический словарь. — М.: СЭ, 1990.
6. Попович Н.Г. Семантико-стилистические группы имен в научном тексте // Культура народов Причерноморья.-1997.-№ 2.
7. Ракитов А. И. Анатомия научного знания / А. И. Ракитов. – М. : Политиздат, 1969. – 206 с.
8. Реформатский А.А. Введение в языкознание. М.: Аспект Пресс, 1996. - 275 с.
9. *Словарь лингвистических терминов: Изд. 5-е, испр-е и дополн. — Назрань: Изд-во "Пилигрим". Т.В. Жеребило. 2010.]*